

Slavnou Sarah Bernhardt nejen maloval, ale možná i miloval. Za ženu si však nakonec vzal Marušku Chytilovou z Chrudimi.

Alfons Mucha

Osud byl rodu ženského

Alfons Mucha s modelem pro Slovanou epopej – svou dcerou Jaroslavou, kterou bezvýhradně miloval (1915)

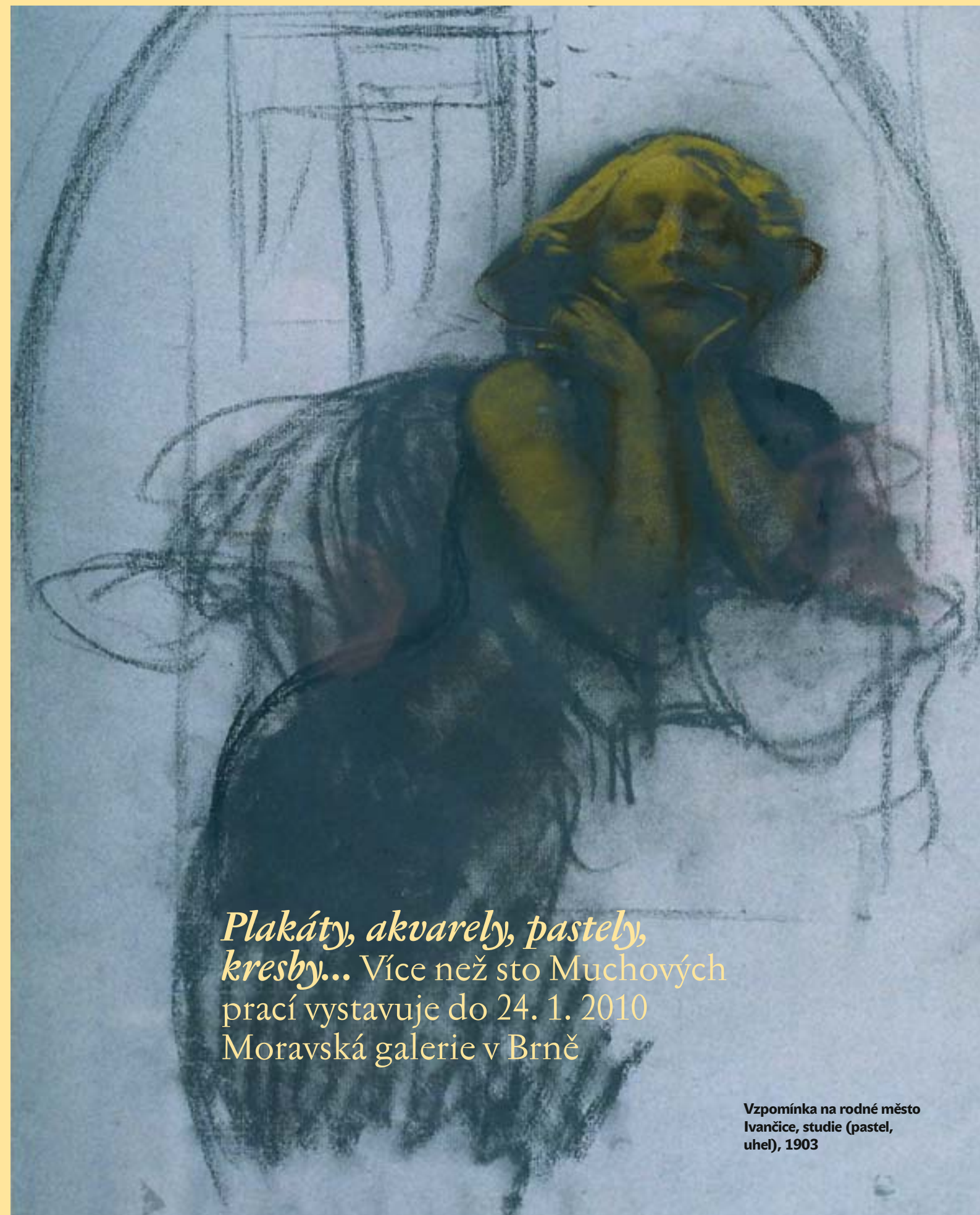
„Existoval jeden umělec, který když kráčet po bulváru Saint Michel, působil víc rozruchu, než kterýkoliv z jeho známějších kolegů.“ Je duben roku 1904 a J. Hayden-Clarendon píše z Paříže pro New York Daily News článek o Alfonsu Muchovi: „Jeho jméno bylo na každé stěně a v každých ústech. Ucházely se o něj všechny salony a kamkoliv přišel, byl lvem společnosti.“

Zvláště tento příměr může leckterého Čecha zaskočit. Zatímco my jsme přivykli podobě Alfonse Muchy jako bělovlasého, vždy elegantního pána, Pařížané ho znají jinak. Ve svých pětatřiceti letech měl v městě nad Seinou pověst skvělého umělce a také krásného muže. Obdivovaného a milovaného muže.

Aplaus pro Sarah a Alfonse

První lednový den roku 1895 se na pařížských nárožích objevil nový plakát. Byl úzkého, tehdy nezvyklého formátu, zcela postrádal křiklavé barvy, ale zato zářil jemnými odstíny fialové, růžové, zelené a zlatavé, a tak přitahoval oči kolemjdoucích. A jelikož na něm byla vyobrazena ještě navíc nejslavnější pařížská herečka Sarah Bernhardt v takřka životní velikosti, byla to novoroční senzace se vším všudy. Sarah jásala. Stá repríza Gismondy v divadle de la Renaissance nemohla mít lepší reklamu. „Ten plakát naučil celou Paříž znát Muchovo jméno,“ napsal výtvarný kritik Charles Saunier. Kde se ale tenhle Mucha vzal? Kdo je to?

„Má delší vlasy, které se mu vlní do čela, jeho gesta jsou zdrženlivá, chování lehké, přirozené; ruka tu a tam uhlazuje nepěstěný vous, přistřížený pouze nůžkami. Na sobě má kalhoty z šedého sukna a košili z černého hedvábí, zdobenou výšivkami a zapínající se na rameni – jediný luxusní prvek v jeho pracovním úboru,“ tak popisovali francouzští novináři setkání s dosud neznámým umělcem. Byl vstřícný a pohostinný. Netrvalo dlouho a jeho romantický, starožitnostmi přeplněný ateliér v rue de Val-de-Grâce se

Plakáty, akvarely, pastely, kresby... Více než sto Muchových prací vystavuje do 24. 1. 2010 Moravská galerie v Brně

Vzpomínka na rodné město Ivančice, studie (pastel, uhl), 1903

Rozsáhlá expozice v *Moravské galerii* v Brně

Gismonda. Plakát, který
1. 1. 1895 dobyl Paříž.

Alfons Mucha ve svém
pařížském ateliéru –
opět s Gismondou

se vrací do doby, kdy *Alfons Mucha* okouznil Paříž

stal kuriozitou, místem, které musel snad každý navštívit. Střídali se tu herci, malíři, spisovatelé, nakladatelé a hlavně, přicházely sem krásné ženy. Vábila je cizokrajná atmosféra, nové umění – tzv. Art Nouveau, ale především sám malíř.

Maďar z pusty

„Když navštívila Prahu, Sarah Bernhardt byl tak uchválena originalitou Muchova díla stejně jako jeho robustní mužností, že neváhala a unesla ho k dobru celé umělecké Francie,“ psali novináři a nijak se netrápili ověřováním informací. Že vám to něco připomíná? Na omluvu těch pánů si troufám poznamenat, že se psal konec devatenáctého století, dámy oblékaly šněrovačky a věřily na romantické příběhy. A tak rády, tak rády o nich četly. Koláče sledovanosti se sice tehdy ještě asi nenosily, ale každý takový příběh byl samozřejmě kořením novin. Ber ho, kde ber: „A jelikož je naše národní Sarah obdařena vším, vytušila budoucí slávu tohoto mladého malíře a připoutala ho zlatými řetězy ke své umělecké osobě a ke svému divadlu. Pokud se jeho týče, žádný ho neznal. Byl ukrýván v luxusně vybavených podzemních síních, v jakési fantastické jeskyni hraběte Monte Christa...!“

Sarah milovala skandály, vše pitoreskní a zvláštní, takže se určitě dobře bavila. Horší to už bylo s Alfonsem Muchou. Jak zaznamenal o mnoho let později jeho syn Jiří, malíř si udržel nadhled přesně do momentu, než se v jednom z plátků dočetl, že pochází z Maďarska. Sarah ho tam údajně objevila v táboře cikánů kočujících pustinou, podlehla jeho kouzlu a hlavně pak hře na housle a zpěvu v měsíčním svitu.

Nad touhle nehorázností se syn poctivého sedláka z moravských Ivančic upřímně rozzlobil. A jako naschvál, zatímco ostatní historicky postupem času vyšuměly, ta s maďarským táborem přežívala i v odborném tisku. Proč? To už jsme zase jen u spekulací. Možná proto, že pro Francouze jsou prostě maďarské pusty zajímavějšími kulisami než pražská barokně uselá společnost. Možná na tomto svém obraze měl podíl i sám Alfons, jenž se rád oblékal do černých hedvábných košil se slovanskými výšivkami a zapínáním na rameni. Snad přispěla i Sarah, vždýt tak milovala příběhy.

Sarah, můj obraz

Jiří Mucha v knize o svém otci líčí vztah mladého malíře a slavné herečky jako čistě profesionální záležitost. Alfons pro Sarah maloval plakáty, navrhoval kostýmy, programy a dekorace pro hry, jež uváděla ve svém divadle. Většinou v nich sama vystupovala a také je režírovala, někdy zase s pomocí Alfonse Muchy. Ten pro ni celých šest let pracoval sice za honorář, ale vlastně anonymně, ve stále větší časové tísní, kterou mu přinášela jeho vlastní popularita a četnější objednávky. „Vedly ho k takové obětavé spolupráci smluvní závazky a láska k divadlu, anebo za tím bylo něco víc?“ ptá se Marta Kadlečková společně se všemi pochybovači. Česká spisovatelka, která coby životní partnerka Jiřího Muchy sbírala několik let podklady k biografické knize o Alfonsovi, měla méně upjatý názor na vztah světoznámé herečky a malíře. „Sarah v okamžiku jejich setkání bylo padesát, jemu čtyřiatřicet. Ona byla tehdy slavná, krásná, božská, mimo věkové kategorie a neměla konkurenci. Nedovedu si představit, že by se Alfons dopustil negalantnosti odmítnutí. Jde spíš o to, jestli na něm se zalíbením spočinulo její oko.“ Že by se mohl malíř Sarah nelíbit, to Marta Kadlečková samozřejmě nepředpokládá. V záloze má hned několik argumentů. Především Alfonsovy fotografie v mladším věku a také jeho „dobový popis“ z pera francouzských novinářů a úctyhodný seznam návštěvníků (a návštěvnic) jeho ateliéru.

Anatole France, Gustav Rodin, hudební skladatel Charpentier, Jean-Paul Laurens, Rostand, Ginisty, Rochefort, Robert de Montesquiou, Paul Gauguin, spisovatel

Psal se rok 1900, nosil
slovenské košile...

Je nepředstavitelné,
že by se dopustil
negalantnosti
odmítnutí...

Kam se poděl *brdina–romantik*, jehož obdivovala celá Paříž?

Nejslavnější plakáty tvoří základ expozice v Moravské galerii. Výstava Alfons Mucha – Český mistr Belle Epoque je otevřena až do 24. ledna 2010. Více informací najdete na www.moravska-galerie.cz.

Strindberg, výtvarník Lalique... V ateliéru v rue de Val-de-Grâce se tehdy už pravidelně scházeli stoupenci Art-Nouveau. Bylo to pestrobarevné společenství lidí a originální, nezničitelná Sarah Bernhardt byla jeho přirozenou součástí. Stejně tak další z Alfonsových obdivovatelek, Cléo de Mérode, jež se jako jedna z prvních začala česat à la Mucha. Lze si také celkem bez potíží představit, jakou úlohu při těch neformálních večerech pro padesát i více hostů nebo při pravidelných sobotních setkáních užšího kroužku přátel sehrála Muchova hospodyně. Louise nebyla samozřejmě žádná rozložitá matrona, ale dvacetiletá pohledná dívka, jež uměla vyvářet po moravsku knedle, jednat se vzácnými hosty i obyčejnými fanynkami z ulice. A přitom byla vždy ochotná stát mistrovi modelem, předčítat mu novinové zprávy, psát za něho povinné raporty do rodných Ivančic a pravděpodobně ho tiše a věrně milovat.

Myslela si na něho také půvabná Gilberte Freund-Deschamps, dcera bohatého výrobce barev. A tiše, nenápadně a věrně ho bezesporu milovala křehká Berthe de Lalande, dívka z jeho obrazů.

Manželství je slabost

Byla to prostě nejlepší doba pro Muchu. Byť si kradl hodiny k práci v čase oběda, kdy v Paříži naštěstí všichni jedí a nevyrážejí po návštěvách, byť občas utíkal před svými hosty malovat na venkov a početná pozvání na nejrůznější večere přijímal tak, že za jednu noc obešel třeba deset domů a všude pobyl sotva půl hodiny, byl šťastný. Neboť? Byl úspěšný, vyhledávaný, obdivovaný, obletovaný.

Ne, ženit se tedy určitě nechtěl. Trpělivou Berthe po celých osm let představoval přátelům jako „ma femme“, sdílel s ní kuchyň i lože, posílal ji na své útraty k moři i k příbuzným na Moravu, ale nikdy spolu nemluvili o sňatku. Tato otázka nebyla aktuální ani ve vztahu s Růženu Jesenskou, českou spisovatelkou, autorkou románů červené knihovny a lehce erotické lyriky, s níž se po dva roky na zapřenou, aby Berthe a ostatní nevěděly, setkával na cestě mezi Paříží a Prahou – ve Stuttgartu. Musel přijít až 19. říjen 1903 a u dveří jeho ateliéru musela zazvonit Marie Chytilová, aby si svatbu připustil.

Je mladá, hezká a Češka!

Nebyla nijak výjimečná. Na první schůzku se slavným krajanem sice přinesla slohu svých výtvarných prací, ale nijak se nenamáhalo zastírat, že tyhle neobratné školní práce jsou jen záminkou. To snad ještě Alfons si chvíli namlouval, že budou společně malovat – každý před svým stojanem. Maruška byla pragmatičtější a štětec po pár týdnech rádo učením s klidem odložila. Pak už byla víc řeč o naškrobené výbavě, řádných mravech, povinnostech, cti a odpovědnosti. Přesně o tom, čeho se on kdysi tak děsil. Jenže co naplat, tentokrát se asi vážně zamiloval. Je mladá, hezká a navíc Češka!

Brali se 10. června 1906 na pražském Strahově. Byl to zásadní střih. Mucha neváhal zpřerhat všechna dosavadní pouta. Maruška se neměla nikdy dozvědět o nešťastné, opuštěné Berthe, měla mít jen matné tušení o rozchodu s Jesenskou, o dalších uplakaných očích ani nemluvě. Pár týdnů po svatbě odjeli novomanželé do Ameriky. Alfons věřil, že v USA vydělá víc peněz než v Paříži. Střádal na svůj celoživotní sen, Slovanskou epopej. Že to bude nakonec jeho největší zklamání, samozřejmě netušil.

Malovat a zase malovat

Kam se poděl ten mladý muž v romantické černé košili, jiskřivých očích, jehož obdivovala celá Paříž? Fotografie z rodinného alba o deset let později, kdy Muchovi měli už dvě děti a žili v Praze, zachycují stárnoucího, prošeďivělého pána sklánějícího se nad svou rodinou. „Každý den vstával tak, jak to prý kdysi činil v Paříži, o páté a pracoval. V tom se

Alfons Mucha se svou rodinou v roce 1918

Své děti často maloval. Dcera Jaroslava zdědila výtvarný talent, o sedm let mladší syn Jiří se stal později spisovatelem.

Maruška stála
pevně na zemi,
štětec záhy
odložila. Pak už
byla jen řeč
o výbavě,
povinnostech, cti,
odpovědnosti.

asi nezměnil. Dlouhé hodiny maloval, zatímco jeho dcera Jaroslava si o jedenácté promnula oči a zapálila cigaretu, syn Jiří se mnou tou dobou chytal kdesi na pražské ulici hezké holky a Maruška? Ta počítala a počítala,“ popisoval o mnoho let později malíř Rudolf Kundera, Muchův spolupracovník a vlastně učedník, tehdejší atmosféru v „mistrově“ bubenečské vile. Vládla jí vždy paní Muchová rukou pádnou a nesmlouvavou. Z venkovského děvčátka vyrostla zdatná počtářka, to ona přijímala zakázky od bank a záložen, domlouvala ceny, spolupracovníky, modely. A Alfons? Už přivykl české závidění, útokům kritiky, mlčení kolegů a maloval a maloval. Jinak neuměl žít. Chtěl také hýčkat své blízké, rozmazlovat je a každý rok vyvézt – kam jinam – do Francie. Chodí s nimi v Paříži po starých místech, vzpomíná... Na Sarah především.

Když potkáš ženu

Sarah byla jeho osud. Zůstali přáteli až do její smrti. Ona ho neprestala nikdy chválit a podporovat, on k ní choval úctu, možná i lásku. Miloval v ní svůj úspěch? Slávu? Oněch deset let, jež se už neměly opakovat? Anebo prostě krásnou, výjimečnou ženu? Na tuto otázku Alfons nahlas nikdy neodpoví. Zato překvapí jednu svého dvacetiletého syna svéráznou radou: „Když se k tobě přiblíží nějaká ženská, kopni jí!“ Budoucí spisovatel zalapá po dechu, šokuje ho vášnivost a tvrdost výraziva, tak nezvyklého u většinou mlčenlivého a tolik, tolik slušného otce. Překvapený mladík si poočku prohlíží starého pána a klade si stejnou otázku, jež svého času iritovala celou Paříž. A jak to vlastně tedy bylo s Alfonsem Muchou a Sarah Bernhardt? ■

Literatura: Jiří Mucha – Alfons Mucha (Mladá fronta, 1994, a Eminent, 1999); Marta Kadlečíková – Lásky Alfonse Muchy? (Arca JiMfa, 1996); Irena Jirků – Rendez-vous s Rudolfem Kunderou (Listen, 1998)